

Юрій ХОЛОДЮК
(Винниця)

**РЕЛИГИОЗНА ЖИЗНЬ
НА ПОДОЛЬЕ В XVIII-XIX ВВ.,
РОЛЬ И МЕСТО МОНАСТЫРЕЙ
В РЕЛИГИОЗНОЙ ЖИЗНИ КРАЯ**

В статье исследуется религиозная жизнь на Подолье в XVIII-XIX вв., выясняется роль и место монастырей в религиозной жизни края. На основе различных материалов автор анализирует отношение власти к религиозным общинам Подолья.

Ключевые слова: Подолье, монастырь, религия, церковь, монашество, Бакотский и Лядовский скальные монастыри, Бершадский Преображенский мужской монастырь, Шаргородский Свято-Николаевский мужской монастырь, Браиловский Свято-Троицкий женский монастырь.

Yuriy HOLODYUK
(Vinnitsa)

**THE POSITION OF THE RELIGIOUS LIFE
IN PODILLIA IN XVIII-XIX CENTURIES, THE
ROLE AND PLACE OF THE MONASTERIES
IN THE RELIGIOUS LIFE OF THE REGION**

In the article position of religious life is probed on Podillia in the XVIII-XIX centuries, a role and place of monasteries turns out in religious life of edge. On the basis of the archived materials, an author analyses attitude of power toward religious societies of Podillya.

Keywords: Podillya, monastery, religion, church, monkhood, Bakotsky and Lyadovsky, is rocky monasteries, Bershadsky Preobrazhensky male monastery, St. Nicholas Shargorodsky male monastery, Brailivsky Holy Trinity Monastery.

УДК [94(477.83/.86):323.13] «1900/1914»

Віталій ГАЙСЕНЮК
(Чернівці)

**МОСКВОФІЛЬСЬКИЙ РУХ У ГАЛИЧИНІ
НА ПОЧАТКУ XX ст.**

У статті висвітлено стан москвофільського руху в Галичині на початку XX ст., напередодні Першої світової війни. Автор звернув увагу на декілька аспектів розвитку цього руху, а саме – ідейну трансформацію культурницького русофільства у політичне москвофільство, чисельність та організаційну структуру останнього.

Ключові слова: москвофільство, русофільство, «старшокурсники», «новокурсники», «Руська народна партія».

Русофільство як світоглядно-політична течія українського життя Галичини ще з середини XIX ст. поступово набувало усе більшого впливу на

громадське життя краю. Межа XIX–XX ст. стала знаковою в розвитку цього руху: відбулася його радикалізація, еволюція ідейної платформи від культурницьких до політичних вимог. Чому це сталося, та взагалі, який вплив на тогочасне українське суспільство Галичини в умовах активного становлення української модерної нації мало русофільство-москвофільство? Як слід його оцінювати? Все це обумовлює наукову, а також, з огляду на сучасні події (ідея «руського мира»), суспільну **актуальність** даного явища в історії України. Адже світоглядний аспект москвофільства належить до однієї з тих тем, вивчаючи які, сучасний український історик мимоволі буде відповідати на питання, що постали перед нинішнім поколінням.

Мета роботи – на основі джерельного та історіографічного матеріалу дослідити стан москвофільського руху на початку XX ст. у контексті його ідейних та організаційних змін. У зв'язку з цим постають такі **завдання**:

– дослідити чисельність та масштаби москвофільського руху на початку XX ст.;

– з'ясувати зміни в ідеології русофільського руху, що перетворили його у політично радикальне москвофільство;

– прослідкувати вплив зовнішніх факторів на еволюцію руху.

Хронологічні рамки досліджуваного явища – від початку XX ст., коли відбулася радикалізація русофільського руху, і до Першої світової війни, коли діячі руху перейшли до практичної діяльності з втілення планів анексії Галичини Російською імперією.

Питання еволюції русофільського руху уже знайшло певне висвітлення у сучасній українській **історіографії**. Серед сучасних авторів наукових праць з цього питання слід відзначити О. Сухого, М. Мудрого, С. Макарчука, О. Аркушу, І. Орлевич, У. Уську. Вони намагалися розглядати москвофільство в контексті традиційної концепції українського націотворення в Галичині, згідно з якою останнє залежало визначальною мірою від зростання впливу народолюбської партії. Доволі ґрунтовно з опорою на цифри та документи авторами висвітлено масштаби цього руху та його вплив на суспільне життя в Галичині на початку XX ст., а також еволюцію його ідейних основ. Однак чимало питань, що стосуються становища москвофільського руху в Галичині на початку XX ст., ще залишаються недостатньо вивченими.

Серед зарубіжних дослідників проблеми слід відзначити традиційно заангажовані статті російських істориків О. Савченка та Н. Пашаєвої, які розглядали явище москвофільства крізь призму розвитку російського руху на західноукраїнських землях. А, отже, наукова цінність таких досліджень суттєво страждає. Натомість втішним є доробок австрійського історика А.В. Вендланд, яка ґрунтовно, а, головне, неупереджено дослідила розвиток москвофільства від його витоків до 1914 р.

Безперечно, корисними є праці сучасників подій – М. Андрусяка, К. Левицького, І. Кривецького, Л. Цегельського, М. Лозинського, І. Франка. Вони показують ставлення тогочасного українського суспільства до теорії та практики москвофільства, однак написані вони аж надто емоційно та однонамітно.

Суб'єктивність авторів різних періодів та країн (що впливає з вищесказаного) спонукає звернутися до **джерел** досліджуваного явища, що зберігаються у Центральному державному історичному архіві України (ЦДІАУ) в м. Львові, Центральному державному історичному архіві України (ЦДІАУ) в м. Києві, РДІА, ЛННБ АН України у м. Львові, НБ ім. Вернадського у м. Києві. Використано також українську публіцистику початку ХХ ст. та праці російських ідеологів, присвячені Галичині. Деякі документи опубліковано у збірнику «Москвофільство: документи та матеріали», однак вони стосуються короткого хронологічного періоду кількох років передодня Першої світової війни та переважно присвячені суміжній польській тематиці, доволі сильно відходять від теми москвофільства.

Як можна оцінити чисельність русофільського руху на початку ХХ ст.? Загалом, як вказує російський дослідник М. Савченко, більшість селян як Східної, так і Західної Галичини (враховуючи урбанізованість регіону всього лише на 20%) займало русофільські позиції¹, однак з відомих причин ці дані слід сприймати дуже критично. Натомість тогочасний історик С. Томашівський вказував, що «з маси т. зв. руського населення повисше двох третин стали свідомими Українцями, а з решти лише дрібна частина встигла бути приєднана в користь ворожої ідеї – русофільської»². Австрійський історик А.В. Вендланд, спираючись на документи, позначає кількість прихильників москвофільства у Східній Галичині напередодні Першої світової війни цифрою 400 тис., серед яких 1 тис. належала до інтелігенції, а 3 тис. були студентами. У Львові проживало 500 москвофілів (серед 36 тис. українців міста)³. Зважаючи на те, що у центрі Східної Галичини (відповідно, у центрі проросійського руху) зосереджувалася така невелика їх кількість, а також те, що категорії власне москвофільських провідників та населення, яке було прихильним до Російської імперії, не слід повністю отожднювати (що унеможливує точний підрахунок), цифра у 400 тис. москвофілів видається нам якщо не перебільшеною, то, об'єктивно стверджуючи, неточною.

Під впливом гострої конфронтації з народовським табором на початку ХХ ст. русофільський рух оформився у «Русько-народну партію» (РНП). Вона згуртувала у своїх лавах як поміркованих старших москвофілів, так і радикальних молодих, які відкрито виступали проти «рутенщини», пропонуючи «російщину». Організаційними ланками, на які спиралась РНП в галузі культурно-освітньої роботи, були товариства ім. Михайла Качковського, Руский на-

родний дім у Львові, в галузі економічного життя – численні русофільські кредитні товариства⁴.

Однак загалом на початку ХХ ст. русофільство починає переживати період ідейного розколу та загального занепаду. І. Франко стверджував, що у русофілів початку ХХ ст. не було жодних «переконань і вироблених ідей». Він наголошував, що представники цієї течії більше дбали про наживу, кар'єру, особисту користь⁵. Історик Л. Цегельський писав: «Москвофільство тратить ґрунт під ногами і загибає, уступаючи з позиції на позицію, видаючи в руки Українців одне село за другим, повіт за повітом, замикаючи ся в чим раз тійснійших кругах, вирожджуючи ся в чим-раз острійші патологічні форми»⁶. Схожої думки дотримувався український публіцист та політичний діяч М. Лозинський, який відзначав, що москвофільство «починає виявляти щораз більше патологічних признаков, які свідчать, що сей боляк на українськiм організмі знаходить ся в фазі розкладу». Він вказував на те, що москвофільський табір складався з «двоєких» елементів: з нечисленної групи пропагандистів ідеї єдності російського народу (провід партії) і «маси» (у провінціях), яка не зовсім добре розуміла цю ідею і «у практиці щоденного життя і щоденної боротьби українського народу проти польського панованя все-таки мала більше спільного з українським національним рухом, ... ніж з російською національною ідеєю, яка була для неї тільки святочною одіжею»⁷.

Занепад старорусинства супроводжувався посиленням проросійської радикальності у поглядах русофілів, що почало відчутно простежуватися з початку ХХ ст. Молодше покоління русофілів орієнтувалося на Російську імперію вже не тільки в культурному, а й у політичному плані. Ці люди, які, власне, і стали справжніми «москвофілами», виступили за впровадження російської мови у свою пресу⁸ та за приєднання Галичини до Російської імперії, що суттєво відрізняло їх від старого покоління проросійського руху.

На парламентських виборах 1907 р. москвофіли отримали 5 з 27 мандатів, наданих українцям⁹. В українській громадській думці відчувався дух перемоги українських сил. На знак примирення після півсторічної боротьби українофіли вирішили створити спільний з москвофілами консолідаційний «Руський клуб» у австрійському парламенті, до якого і увійшли п'ять москвофільських послів.

У 1907 р. один з них, Д. Марков, виступив на засіданні австрійського парламенту з промовою російською мовою, що викликало непорозуміння в залі. Наступним кроком москвофіли запротестували проти невизнання російського народу і російської мови в Австро-Угорщині на з'їзді «мужів довір'я» москвофільської партії 15 липня 1907 р. у Львові та вийшли зі спільного з народовцями клубу. «Наша національна ідея цілком інша, яка не має нічого спільного з українською...», – писала газета «Галичанин»¹⁰. Так москвофільство після про-

валу виборчої кампанії 1907 р. почало нову фазу свого життя. За словами Л. Цегельського, «парламентарні вибори з 1907 року, давши, з одного боку, подавляючу перевагу українству та зготовивши величезний погром москвофільському «рутенству», з другого ж, покликавши серед самих москвофілів до голосу елементи крайнійші і більше демагогічні та виказавши повну політичну нездарність москвофільських «стариків» – потрясли москвофільським табором та пхнули його рішучо в напрямі консеквентного (*послідовного*. – В.Г.) проведення в політиці і в цілیم суспільнім життю «общерусского» принципу, а властиво так політичного як і культурного обмосковлення»¹¹.

Про перегляд (чи, можливо, навіть зраду) москвофілами старої ідеологічної позиції русофільського руху свідчить перегляд ними ставлення до поляків (з метою набути сили після поразки на виборах 1907 р.). Напередодні сеймових виборів 1908 р. москвофіли зайняли 8 місць у спільному з поляками блоці. Таким чином, вони оголосили війну українським націонал-демократам, себе, до речі, також декларували демократичним угрупованням. Таким чином, якщо діяльність консервативних русофілів стримувала польський натиск в унісон з заходами українофільського табору, то радикальні москвофіли виступили як реакційна сила у суспільно-політичній думці західних українців, яка агресивно насаджувала серед українців національну ідею іншої держави і об'єдналася з колишнім головним противником – поляками. У результаті фактичної москвофільсько-польської згоди українські партії замість очікуваних 25 місць у Галицькому сеймі здобули лише 12, а на противагу їм поляки поставили аж 9 москвофілів¹². Однак вже після першої сесії Галицького сейму в 1908 р. москвофіли побачили, що поляки не збираються русифіковувати Галичину, і надалі почали ставитися до них обережніше.

У 1908 р. новим намісником Галичини став М. Бобжинський, який був твердим прихильником дотримання законності у суспільно-політичному житті¹³. В цих умовах русофільський рух повинен був продемонструвати свою лояльність до існуючої влади. Це зумовило його подальший ідеологічний розкол на т.зв. «старшкурників» і «новокурників».

«Старі» русофіли заявили, що вони русини, які вірні австрійській династії і не тяжіють ані до Росії, ані до «якогось вигаданого українського королівства». Їхнім провідником став член «Руського клубу» М. Король, який, визнаючи культурну єдність всеруського простору, заявив, що не є росіянином та зневажає людей, «які за російські рублі стоять на службі чужої держави»¹⁴. У той же час лідер молодих москвофілів В. Дудикевич заявив, що настав час консолідувати наявні сили «під російським прапором» та налагодити в цьому напрямі свідому, цілеспрямовану діяльність¹⁵. Новокурники рішуче заявили про «національну, племінну

й культурну єдність галицьких русинів із москалями»¹⁶, про підтримку православ'я, а тому опинилися поза законом.

2 лютого 1909 р. на з'їзді мужів довір'я відбувся розкол русофільства. Новокурники узурпували керівний орган «Русько-народної партії» (перейменованої у «Руську народну організацію»(РНО)) – «Народну раду». Її статут проголошував Прикарпатську Русь в народному і культурному значенні складовою частиною «русского мира». Під поняттям «русський світ» розуміли об'єднання російського, українського і білоруського народів¹⁷. У мовному питанні Дудикевич заявив, що такої мови, як малоруська, «нема, не було і не буде, а є тільки одна російська мова, створена генієм російського народу»¹⁸.

Старокурники на чолі з М. Королем, М. Глибовицьким, В. Давидяком, І. Костецьким, Л. Павенським, І. Добрянським, у свою чергу, створили на консервативних засадах політичний союз «Галицько-Руська рада» (далі – ГРР), зареєстрований намісництвом 6 грудня 1909 р. 27 січня 1910 р. Збори ГРР ухвалили програму, яка базувалася на засадах культурної єдності русинів та росіян і водночас непохитної вірності Габсбургам та греко-католицькій церкві. Наголошувалося на необхідності пошуку політичного компромісу з партіями польського табору, боротьби з національним шовінізмом, впровадження української мови викладання в народних і міських школах, обов'язкового викладання російської мови і літератури в середніх школах та вищих навчальних закладах.

Цікаво, що підтримка різних угруповань русофілів була неоднаковою серед соціальних станів: селяни залишилися вірними старокурникам, а міщани почали підтримувати «новокурників»¹⁹.

Як відзначає М.Мудрий та О.Аркуша, «старе аморфне консервативне старорусинство ні ідеологічно, ні організаційно не могло конкурувати з національними демократами. Епоха націоналізму, в яку вступали й галицькі українці, стала для русофілів своєрідною революцією суспільної думки, породивши кількарічну ідейну кризу»²⁰. Звідси, як вважають дослідники, «новокурники» були просто змушені надати ідеї всеруської національної єдності гранично чіткого, близького до націоналістичного звучання, перевести її зі світоглядно-теоретичної у практичну площину та пов'язати прихильників ідеї принципом надзорської солідарності та самопожертви. Тобто, зміст розколу 1909 р. полягав скоріше не у зміні підставових засад русофільського руху, а в наповненні старих гасел новим змістом. Відповідно, радикалізм молодих москвофілів суперечив консерватизму старих русофілів, через що конфронтація між обома гілками колись єдиного табору поглибилася. Вона відбувалася як на шпальтах «Галичанина» та «Прикарпатської Русі», так і у австрійському парламенті, що зменшувало практичну ефективність та політичну активність москвофільського руху як такого.

У своїй діяльності москвофіли визначальною мірою опиралися на матеріальну підтримку з Росії, яка з початку ХХ ст. зацікавилася Галичиною. «Постійна її опіка над нашим руссофільством... стає інтензивнішою все саме тоді, коли над Габсбурською державою збирають ся грізні хмари. Бо опіка ся, се складова частина заграничної політики Росії супроти Австрії – політики, якої найближша мета одна: анексія Галичини»²¹, – стверджував тогочасний історик і громадський діяч І. Кревецький. Саме підтримкою Росії пояснюється пожвавлення москвофільського руху на поч. ХХ ст. У таємному листі до міністра закордонних справ Російської імперії Д. Сазонова від 14 серпня 1913 р. невідомий автор схвалює рішення міністра збільшити грошову підтримку «русской народности» в Австро-Угорщині до 200 тис. рублів²².

Особливо щедрим щодо галицьких «братів» відзначалося «Галицько-російське благодійне товариство (ГРБТ)», створене у Петербурзі ще у 1902 р. для підтримки діяльності москвофілів усього західноукраїнського регіону²³. ГРБТ керував граф В. Бобринський, який у 1907–1908 рр. разом з групою депутатів Державної думи Росії почав виявляти посилене зацікавлення ситуацією в Галичині та за запрошенням Дудикевича навіть відвідав її²⁴.

Фінансувалася з Росії і пропаганда православ'я. Причому, якщо вірити таємній записці В. Саблера, обер-прокурору Святійшого Синоду № 146 від 17 грудня 1913 р., рух від унії до православ'я відбувався швидкими кроками, що викликало потребу в нових священиках²⁵.

У 1911 р. москвофіли отримали 2 місця в австрійському парламенті. Однак у подальшому кількість прихильників «новокурсників» зменшувалася – через полеміку зі «старокурсниками» та народолюбцями. Так, на сеймових виборах 1913 р. радикальні москвофіли здобули лише один мандат (Д. Марков). Цьому посприяв розбрат серед русофільської молоді щодо необхідності політичної агітації, фінансова криза москвофільських господарських товариств і, що найважливіше, – погіршення ставлення галицької адміністрації в особі намісника М. Бобжинського до обох гілок русофільства²⁶.

Загалом, за свідченням добре обізнаного польського сучасника подій, «цю [руссофільську] течію назагал слід уважати за форпост російського уряду в нашому краї... Порівняння національних руських інституцій з москвофільськими переконливо показує, що перші є результатом природного розвитку повного сил і життя народу, що прагне поширювати і поглиблювати здобутки, а другі – результатом штучним, насадженням ззовні, без міцних підвалин і майбутнього»²⁷.

Балканська криза 1912–1913 рр., а також підризна робота галицьких москвофілів загострили відносини між Росією та Австро-Угорщиною і дали австрійській владі привід поставити москвофільський рух поза законом. Причому москвофіли від-

реагували на погіршення обставин абсолютно неадекватно та не пристосувалися до умов переслідування шляхом зміни програмних засад діяльності. 31 грудня 1913 р. австрійське міністерство внутрішніх справ наказало галицькому наміснику розпустити «Товариство ім. Качковського» та «Руські дружини», а 2 березня 1914 р. навіть дозволило ввести надзвичайний стан у Галичині – за наявності проросійської агітація москвофілів²⁸. Однак РНО не припиняла своєї діяльності аж до оголошення Австро-Угорщиною мобілізації і початку Першої світової війни. Останній з'їзд РНО відбувся 20 січня (2 лютого) 1914 р.²⁹

Москвофільські лідери продовжували твердити про прихильне ставлення австрійського уряду до українофільських партій. Це спонукало «Народний з'їзд Галицької Русі» (січень 1914 р.) прийняти резолюцію, в якій засуджувалися намагання Австро-Угорщина «витворити український народ і створити штучно українське питання, щоб використати його у своїй антиросійській політиці»³⁰.

Досить переконливо характеризує прислужництво галицьких москвофілів перед Росією І. Франко. «Таке москвофільство більше подібне до секти, ніж до політичної партії. Наша москвофільська секта зітхає до Росії, якої, як правило, не знає, до національної єдності з великим російським народом, про який не має поняття, до російської мови, літератури на якій не читає...»³¹.

Напередодні війни в Австро-Угорщині відбулися два судові процеси проти москвофілів: Марамарош-Сігетський (Закарпаття) у грудні 1913 – лютому 1914 рр. і Львівський (березень-червень 1914 р.). Москвофільських священиків та діячів звинувачували у спробах від'єднання Галичини від Австро-Угорщини³². Обидва процеси закінчилися виправданням підсудних за недостатністю доказів. Такий вердикт легко зрозуміти, якщо взяти до уваги, що присяжними засідателями були поляки: вони прагнули утримати розкол політичних сил українського народу.

Таким чином, можна з упевненістю стверджувати, що до початку Першої світової війни в Східній Галичині москвофільський рух в усіх відношеннях переорієнтувався на найреакційніші кола Російської імперії, ставши на позиції повного невизнання за українським народом та його мовою права на самобутність та незалежний культурний розвиток. Старі ідеї прихильності до Росії трансформувалися у реакційне москвофільство. Ця остаточна й повна переорієнтація стала можливою в зв'язку з появою та становленням серед москвофільського руху нової генерації політиків, які повністю пов'язували свої сподівання й прагнення об'єднання західноукраїнських земель з Росією, незважаючи на способи та шляхи досягнення цієї мети. Методи втілення цих планів та прагнень призвели до розколу всередині русофільського руху Східної Галичини та до перемоги в громадсько-політичному житті його радикальнішого крила – москвофілів.

¹ Савченко В. Восточная Галиция в 1914-1915 гг.: (Этносоциальные особенности и проблема присоединения к России) / В.Савченко // Вопросы истории. – 1996. – № 11-12. – С. 102.

² Томашівський С. Галичина. Політично-історичний нарис з приводу світової війни. – Б.М. / С. Томашівський – 1915. – С. 29.

³ Wendland A. Die Russophilen in Galizien. Ukrainische Konservative zwischen Österreich und Russland, 1848-1915. – / A.Wendland VOAW, 2001. — S. 489.

⁴ Макарчук С. Галицьке москвофільство в кінці XIX – на поч. XX ст. / С.Макарчук // Історичні дослідження. Вітчизняна історія: Республіканський міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 16. – Київ, 1990. – С. 102.

⁵ Франко І. «Ідеї» й «ідеали» галицької москвофільської молодіж / І.Франко // Зібрання творів у 50-ти тт. Т. 45. Філософські праці. – К.: Наук. думка, 1986. – С. 413.

⁶ Цегельський Л. З австрійської України: (Галицьке москвофільство в останній його фазі) / Л. Цегельський / Літературно-науковий вісник. – 1910. – Т. 50. – С. 390.

⁷ Лозинський М. З австрійської України (Сучасне москвофільство) / М. Лозинський // ЛНВ. – 1909. – Т. 46. – С. 191.

⁸ Андрусак М. Два покоління галицького москвофільства / М. Андрусак // Нова зоря. – 1931. – № 73. – С. 6.

⁹ Цегельський Л. Вказана праця. – С. 394.

¹⁰ Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848-1914. На підставі споминів / К. Левицький – Львів, 1926. – С. 532.

¹¹ Цегельський Л. Вказана праця. – С. 391.

¹² Лозинський М. Українство і москвофільство серед українсько-руського народу в Галичині // Репринтне видання. – Стрий: МП «Стрий», 1994. – С. 56.

¹³ Аркуша О. Міхал Бобжинський та українське питання в Галичині // Вісник Львівського університету. Серія історична. — Випуск 35-36. – Львів, 2000. – С. 184.

¹⁴ Андрусак М. Нариси з історії галицького москвофільства з портретами москвофільських діячів. – Львів, Просвіта, 1935. – С. 51.

¹⁵ Лист-запрошення на збори Филипові Свистуну за підписом В. Дудикевича, 22 лютого (7 березня) 1909 р. / ЦДІА України у Львові. – Ф. 182 (Товариство імені Качковського). – Оп. 1. – Спр. 177. – Арк. 4.

¹⁶ Андрусак М. Нариси з історії галицького москвофільства ... – С. 50.

¹⁷ Орлевич І. Галицьке русофільство під час Першої світової війни. [pdf-файл]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca_Gum/2011_10/24.pdf

¹⁸ Левицький К. Українські політики. Сильвети наших давніх послів і політичних діячів 1907-1914 рр. Ч. 2. / К. Левицький – Львів: Видавнича спілка «Діло», 1937. – С. 36.

¹⁹ Уська У. Політичне розмежування в русофільському русі Галичини у 1908-1914 рр. / У. Уська // Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / Ред. кол. Т.Біленко (гол. ред.), В.Скотний, С.Макарчук та ін. – Дрогобич: Вимір, 2003.– Випуск 12. – С.160.

²⁰ Аркуша О., Мудрий М. Русофільство в Галичині в середині XIX – на початку XX ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд / О. Аркуша, М. Мудрий // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Вип. 34. – Львів, 1999. – С.263.

²¹ Кревецкий І. Галичина і Росія. Кілька історичних пригадок / І. Кревецкий. – Львів, 1914. – С. 5.

²² Москвофільство: документи і матеріали / За заг. ред. проф. С.А. Макарчука. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – С. 76.

²³ Мазур О., Сухий О. Галичина: «Галицько-російське благодійне товариство» (1902–1914 рр.) / О. Мазур, О. Сухий // Вісник державного ун-ту «Львівська політехніка»: Держава та армія. № 377.– Львів: Вид-во Держ. ун-ту «Львівська політехніка», 1999.– С. 105.

²⁴ Головченко В.І., Солдатенко В.Ф. Українське питання в роки Першої світової війни: Монографія / В.І. Головченко, В.Ф. Солдатенко. – К.: Парламентське вид-во, 2009. — С. 31.

²⁵ Москвофільство: документи і матеріали... – С. 104.

²⁶ Докладная записка Секретаря Консульства во Львов Колл. Асс. Олферьева 2-го. 1909 г. / Москвофільство: документи і матеріали / за заг. ред. проф. С.А. Макарчука. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – С. 117.

²⁷ Лисяк-Рудницький І. Історичні ессе. В 2 т. Т. 1. / І. Лисяк-Рудницький – К., 1994. – С. 441-442.

²⁸ Уська У. Вказана праця. – С. 164-165.

²⁹ Орлевич І. Вказана праця.

³⁰ Сухий О. Москвофільство в Галичині: історія проблеми / О. Сухий // Москвофільство: документи і матеріали. – Львів, 2001. – С. 59-60.

³¹ Франко І. Деяко про польсько-українські відносини / І. Франко // Збір. тв. в 50-ти томах. – К: Наук. думка, 1986. – Т. 46., кн. 2. – С. 261.

³² Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців – С. 699.

Виталий ГАЙСЕНЮК
(Черновцы)

МОСКВОФИЛЬСКОЕ ДВИЖЕНИЕ В ГАЛИЧИНЕ В НАЧАЛЕ XX В.

В статье освещено состояние москвофильского движения в Галиции в начале XX в., накануне Первой мировой войны. Автор обратил внимание на несколько аспектов этого процесса, а именно – идейную трансформацию культурного руссофильства в политическое москвофильство, численность и организационную структуру последнего.

Ключевые слова: москвофильство, руссофильство, «старокурсники», «новокурсники», «Русская народная партия».

Vitalii HAISENIUK
(Chernivtsi)

THE RUSSOPHILE MOVEMENT IN GALICIA AT THE BEGINNING OF 20TH CENTURY

The article deals with the problem of condition Russophile Movement in Galicia at the beginning of the XX century, on the eve of World War I. The author paid attention to some aspects of this process, namely – ideological transformation of a cultural russophilism in a political moscowphilism, its number and organizational structure.

Keywords: moscowphilism, russophilism, «old-course men», «new-course men», «Russian People's Party».